

УДК 811.161.3

**РОЛЯ ГАЛІНОВАЙ ТЭРМІНАЛОГІЎ ФАРМІРАВАННІ
ПРАФЕСІЙНАЙ КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ
СПЕЦЫЯЛІСТА ЛЕСАТЭХНІЧНАЙ СФЕРЫ**

В.У. Русак

*Установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны тэхналагічны
ўніверсітэт», г. Мінск*

Паспяховасць прафесійнай кар’еры спецыяліста пасля заканчэння ўстановы вышэйшай адукацыі і рэалізацыя атрыманых ім ведаў, уменняў і навыкаў у практычнай дзейнасці ў значнай меры залежыць ад **прафесійнай кампетэнтнасці**, пад якой разумецца «такая ступень кваліфікацыі, якая дазваляе паспяхова вырашаць прафесійныя задачы, ажыццяўляць прадуктыўную прафесійную дзейнасць і актуалізаваць асобныя рэсурсы» [1, с. 354].

Вялікае значэнне ў працэсе падрыхтоўкі ўсебакова развітага спецыяліста мае фарміраванне **камунікатыўнай кампетэнцыі** – «умення суадносіць моўныя сродкі з задачамі і ўмовамі зносін, арганізоўваць зносіны з улікам моўных норм і камунікатыўнай мэтазгоднасці» [2, с. 28].

Асновай фарміравання прафесійнай камунікатыўнай кампетэнцыі (сродкамі як роднай, так і замежнай мовы) нам уяўляецца засваенне галіновай тэрміналогіі, якая з’яўляецца падмуркам усіх тэрэтычных ведаў студэнтаў. Уяўляецца відавочным, што менавіта тэрміналогія як сукупнасць лексем, якія належаць пэўнай прафесійнай галіне ведаў, выступае ў якасці сродку прафесійнай камунікатыўнай рэалізацыі асобы, індикатара прафесійнай кампетэнцыі. З’яўляючыся найважнейшым сродкам навуковай камунікацыі, тэрміны самі арганічна ўключаюцца ў працэс і вынікі навуковага пазнання. Менавіта таму тэрміналогію называюць «граматыкай ведаў», якая фіксуе ўзаемазалежныя адносіны базавых элементаў навуковага мыслення.

Безумоўна, асноўная праца па вывучэнні тэрмінаў, якія непасрэдна адносяцца да будучай прафесійнай сферы студэнта, праводзіцца на профільных дысцыплінах. Але для таго каб авалоданне падмовай спецыяльнасці было паспяховым, напачатку неабходна выпрацаваць у студэнтаў разуменне прыроды тэрміналагічнай лексікі, азнаёміць са спецыфікай яе функцыянавання. Гэтая задача ў Рэспубліцы Беларусь вырашаецца на занятках па дысцыпліне «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», уключанай у вучэбныя планы ўсіх нефілалагічных спецыяльнасцей.

Практыка выкладання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» на факультэце лясной гаспадаркі і на

факультэце лясной інжынерыі і дызайну ў Беларускаім дзяржаўным тэхналагічным універсітэце паказвае, што многія студэнты не аперыруюць такімі паняццямі, як *спецыяльная лексіка, тэрміны, наменклатурныя назвы, прафесіяналізмы*. На занятках па тэме «Спецыяльная лексіка як частка лексічнай сістэмы сучаснай беларускай мовы» ўводзяцца азначэнні гэтых паняццяў, прыводзяцца прыклады, якія адносяцца да будучай прафесійнай дзейнасці навучэнцаў [3, с. 51–52; 4, с. 26–27].

Значная ўвага надаецца таму, каб навучыць студэнтаў адрозніваць тэрміны ад агульнаўжывальнай лексікі. Пры вывучэнні тэмы «Прыметы тэрмінаў» акцэнтуюцца ўвага на спецыфічных уласцівасцях тэрміналагічнай лексікі: спецыялізаванасць значэння, строгая акрэсленасць значэння, сістэмнасць, адназначнасць, адсутнасць сінонімаў і варыянтаў, адсутнасць эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўкі і вобразнасці [4, с. 34–35]. Таксама падрабязна разглядаецца пытанне т. зв. *тэрміналагізацыі* агульнаўжывальных слоў. Паказваецца, што агульнаўжывальныя словы адрозніваюцца ад тэрмінаў аб'ёмам інфармацыі, пацверджанне чаму – характар тлумачэння значэння ў лінгвістычных слоўніках і дэфініцыі ў спецыялізаваных даведніках. Калі першыя даюць мінімум інфармацыі аб прадмеце, а таму абмяжоўваюцца кароткім тлумачэннем, то другія напаўняюць гэтыя словы элементамі адпаведнай тэорыі, якая патрабуе больш шырокага, тэматычна звязанага кантэксту: *падлесак* – ‘кусты і маладыя дрэвы, якія не дасягнулі вышыні асноўнага ляснога масіву’ [5, с. 516]; *падлесак* – ‘хмызнякі, радзей дрэвы, якія растуць пад полагам лесу і не здольныя стварыць дрэвастоі ў канкрэтных ўмовах месца росту’ [6, с. 11]; *лесасека* – ‘участак высечанага лесу або прызначаны для высечкі’ [5, с. 397], *лесасека* – ‘участак ляснога фонду, аддадзены для правядзення высечак галоўнага карыстання, высечак прамежкавага карыстання, іншых высечак’ [7].

Любая тэрміналогія складаецца з пэўнай колькасці фармальных элементаў, якія злучаюцца ў пастаянныя камбінацыі з мэтай намінацыі неабмежаванай колькасці спецыяльных паняццяў, таму вельмі важна азнаёміць студэнтаў са структурнымі адметнасцямі галіновай тэрміналогіі. На аснове тэарэтычнага матэрыялу і разнастайных практычных заданняў студэнты знаёмяцца з лесагаспадарчымі і лесатэхнічнымі *простымі тэрмінамі-словамі* (банітэт, камбій, вільготнасць, дубняк, сартаванне, гідрант, грэйфер); *тэрмінамі-кампазітамі* (колаадбой, кустарэз, токапрыёмнік, прагібамер); *складанаскарочанымі тэрмінамі* (генсхема, прамфінплан, спецпалосы, санвысечка, рудстойка); *ініцыяльнымі абрэвіятурамі* (САПРМ – ‘сістэма аўтаматызаванага праектавання

мэблі’, ЛМ – лесаматэрыял, КЛМ – круглы лесаматэрыял); *тэрмінамі-словазлучэннямі* (кара валакністая, краж фанерны, лес драбналісты).

Звяртаецца ўвага на тое, што ў сферы функцыянавання беларускай лесагаспадарчай і лесапрамысловай тэрміналогіі вылучаюцца не толькі *тэрміны-назоўнікі*, але і *тэрміны-дзеясловы* (абсякаць, абязлесіць, дэфармаваць, карабаціцца), *тэрміны-прыметнікі* (валакністы, сукаваты, лісцевы, хвалісты, герметычны), *тэрміны-дзеепрыметнікі* (выгнуты, лушчаны, абчэсаны, акораны, калібраваны).

Такім чынам, вывучэнне асаблівасцей спецыяльнай лексікі накіравана на тое, каб сфарміраваць у студэнтаў разуменне пра месца кожнага тэрміна ў галіновай тэрмінасістэме. Без вывучэння тэарэтычных асноў прафесійнай лексікі немагчыма падрыхтоўка спецыялістаў, якія будуць гатовы прымаць удзел у дапаўненні, упарадкаванні і стандартызацыі нацыянальнай галіновай тэрміналогіі.

Літаратура

1. Закирова, Е. С. Роль отраслевой терминологии в формировании профессиональной коммуникативной компетенции специалиста / Е. С. Закирова // Известия МГТУ «МАМИ». – 2012. – № 1(13). – С. 352 – 360.
2. Стурикова, М. В. Коммуникативная компетенция: к вопросу о дефиниции и структуре / М.В. Стурикова / Инновационные проекты и программы в образовании. 2015. – № 6. – С. 27–30.
3. Русак, В. У. Беларуская мова (прафесійная лексіка). Лясная гаспадарка і садова-паркавае будаўніцтва: вучэбны дапам. / В. У. Русак. – Мінск: РПА, 2019. – 238 с.
4. Русак, В. У. Беларуская мова (прафесійная лексіка): кароткі тэарэтычны курс і практычныя заданні: вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі па хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцях / В. У. Русак. – Мінск: БДТУ, 2017. – 196 с.
5. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы: больш за 65000 слоў / уклад.: І.Л. Капылоў [і інш.]; пад рэд. І.Л. Капылова. – Мінск: БелЭн імя П. Броўкі, 2016. – 968 с.
6. Ражкоў, Л. М. Лесазнаўства і лесаводства. Практыкум: вучэб. дапам. / Л. М. Ражкоў, К. В. Лабоха. – Мінск: БДТУ, 2009. – 248 с.
7. Лясны кодэкс Рэспублікі Беларусь [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://pravo.by/document/pdf/kodeksibel/lesnoj_kodeks_rb_2015_bel. – Дата доступу: 11.02.2023.